

Köszöntő

A Fordulat második számának témája újra a korszakváltás, ám a globalizáció és a kapitalizmus problémakörét követően ezúttal a modernitás és a munkatársadalom képezi tanulmányaink tárgyát. Marx óta a kritikai társadalomelmélet nem egy képviselője gondolta úgy, hogy a modernitás projektumának kiteljesedése párhuzamosan zajlik majd a munkatársadalom emancipációjával. Ugyanezen gondolkörön belül megtalálható egy szkeptikus irány is, melyhez magunkat, a Fordulat szerkesztőit is sorolnám.

A magyar avantgárd egyik legjelentősebb költője, Kassák Lajos 1922-ben, A ló meghal a madarak kirepülnek című költeményében még így fogalmazza meg örömét az orosz történelem változását látva: „Ezen az éjszakán nem ittunk pálinkát / megmostuk a lábunkat és nem gondoltunk szerelemre / egy magyar nyomdász aki azóta 12 évet kapott lázadásért szerencsét vetett a szobalány kártyáiból / és halkán és messzire hangzóan énekeltünk / végre hát végre /eljött az idő s mi teljeseek vagyunk mint a bejött fák”.

A költő pár sorral feljebb az időbe vetett bizodalmaról ír, mely „soha nem ejti majd ki” a cselekedni akarót. A történelem rácăfolt Kassák hitére.

A modernitás terve befejezetlen maradt, miközben a munkásosztály kiesni látszik a történelemből. Ez utóbbi magyarázata egyes közkeletű vélekedésekkel szemben nem a kommunizmus állam által vezérelt „bevezetésében” keresendő, hanem a modernitás szövetének összekuszálódásában.

A modernitás linearitásának tagadása a Nagy Elmélet és „háttérintézményeinek” felszámolásával vette kezdetét. A legerőteljesebb támadásokat a marxizmusnak és a munkásosztály ethoszának kellett elszenvednie, melyek közül úgy tűnik a marxizmusnak sikerült előbb talpra állnia. Ahogy Sebők Miklós e számunkban közölt tanulmányából kitűnik, a 20. század elejére megszilárdult klasszikus marxizmus mint a tudományos megismerés eszköze ma már nem tekinthető érvényesnek. Az elmúlt évtizedek új- és posztmarxizmusai ugyanakkor számos olyan felismeréssel szolgáltak, melyek alapján ezen kritikai megközelítéseknek is járnának a „polgári” társadalomtudománynak – annak valóságmagyarázó eredményeitől függetlenül – biztosított pozíciók.

Ezt azonban nem csak a dogmatikusan értelmezett „tudományos” marxizmus a „burzsoá” tudományosság által történő tudatos diszkreditálása akadályozza, hanem az a küzdelem is, amit a marxizmus „poszt” előtaggal való ellátása illetve az attól való „megvédése” körül vívnak maguk között a társadalomkritikai közösség tagjai. Gregor McLennan írásából az ezen küzdelem mögötti normatív háttérrel nyerhetünk betekintést, míg Tamás Gáspár Miklós írása arra szolgálhat bizonyoságul, hogy e szellemi szembenállás közel sem állóháború.

A munkásosztály fogalmát e belviták nem érintették jelentős mértékben, megmaradt egy kritikai kategóriának. Azaz habár a munkásosztály az emancipáció alanyává nem is vált, önkéntelenül is újra megtermékenyítette a szociológiai gondolkodást.

Napjainkra egyre világosabbá válik, hogy a kritikai elmélet hívei nem is a megvalósult társadalmi emancipáció, azaz a kelet-európai szocializmusok összeomlásával kerültek vákuumhelyzetbe, hanem sokkal inkább időközben a munkaszervezetben lezajlott változások miatt. A fordista típusú munkatársadalom visszaszorulásával emancipatorikus elméleteik mindenkori legitimációs pontja kérdőjeleződött meg. A Fordulat aktuális számának szerzői – vállalva az önreflexiót – nem ezen a ponton kezdik vizsgálódásukat, hanem az átalakulás történeti áttekintésével, hogy végül Jens S. Dangschat tanulmánya segítségével a posztfordista társadalom átalakuló társadalmi rétegződését, és a társadalmi egyenlőtlenségek újatermelésének új mechanizmusait vehesse alaposabban szemügyre az Olvasó. Az osztály-problematika történeti áttekintéséhez járulhat hozzá, - hogy pontosan negyvenöt évvel megjelenése után, Bartha Eszter tollából – recenziót közlünk

E. P. Thompson az angol munkásosztály kialakulásáról szóló korszakos könyvéről.

A modernitás-posztmodernitás kérdésköre kicsit hasonlít a focihoz, azaz mindenkinek van róla véleménye, mindenki „ért hozzá”. De akár csak a labdarúgás tekintetében, ezen a területen is csak kevesen látják át a valódi problémákat. Korunk egyik potenciális kataklizmája a globális klímaváltozás, melynek egy ritkán olvasható, filozófiai látéletét Balogh István osztja meg

olvasóinkkal.

A modernitás legitimációját adó felvilágosodás – Kanttal szólva – azt hirdette, hogy az nem lesz más, mint az ember kilábalása a maga okozta kiskorúságból. Reméljük, hogy a Fordulat második számát kezében tartva a kedves Olvasó is úgy gondolja, hogy az 1990-es évek új közép-kora után – ha nem is a Fordulat második száma miatt, de az új utakat bejáró gondolkodás egyik jelével megerősítve – végre valahára egy új felvilágosodás köszönt be.

Böcskei Balázs